

Problemy udziału polskich muzeów w przekazywaniu zbiorów do Europeany

Dorota Folga-Januszewska
ICOM Polska

MUZEA W POLSCE

Dane ilościowe:

W Polsce działa 111 muzeów rejestrowych (spełniają wymagania określone jako standardy Rejestru Muzeów prowadzonego przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego) .

400 muzeów, które uzgodniły statut z Ministrem KiDN

Ok. 1100 instytucji spełniających wymogi Ustawy o Muzeach, w tym ok. 300 prywatnych, wyznaniowych, fundacyjnych, prowadzonych przez stowarzyszenia).

Od 2001* roku nie były przeprowadzane badania stanu cyfryzacji zbiorów, metodologii digitalizacji, zakresu cyfryzacji działań edukacyjnych.

* D. Folga-Januszewska, A. Jaskanis, *Komputeryzacja archiwów, bibliotek i muzeów. Stan obecny i perspektywy*, Biblioteka Narodowa w Warszawie, 19-20.06.2001, Konferencja pod patronatem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach programu European Cultural Heritage Network, referat wraz z A. Jaskanis: *Informatyka w muzeach w Polsce. Wyniki ankiety PKN ICOM 2001*

Można sądzić, iż w chwili obecnej (2012) realne przeszkody w udostępnianiu zbiorów muzeów polskich w Europeanie mają charakter przede wszystkim prawny, psychologiczny oraz organizacyjno-finansowy.

Sytuacja wymaga badania.

DLACZEGO MUZEA NIE UDOSTĘPNIAJĄ ZBIORÓW ON-LINE POZA WŁASNYMI STRONAMI INTERNETOWYMI?

I. PRZESZKODY PRAWNE

1. Status własnościowy posiadanych muzealiów jest nieznany lub nie ma pewności co do tytułu własności.
Ok. 30 % muzealiów (wg. badania z 2005 r. *) ma nie ustalony status własnościowy.
2. Nie zawierano (lub czyniono to rzadko) przed 1989 z twórcami żyjącymi umów , przenoszących prawa majątkowe (częściowe lub pełne) na muzea.
3. Nie uregulowano (brak ustawy reprivatyzacyjnej) prawa własności zbiorów przejętych po 1945 r. od osób prywatnych, problemy pojawiają się szczególnie w tych wypadkach, gdy konfiskata miała miejsce niezgodnie z ówczesnymi przepisami.
4. Nie ma jasnej wykładni prawnej, czy zbiory muzeów, które przejęły kolekcje ponemieckie są obecnie majątkiem Skarbu Państwa, czy są własnością muzeów jako osób prawnych.

* D. Folga-Januszewska, A. Jaskanis, *Problemy własności zbiorów w muzeach polskich. Ilościowa skala problemów własności*, w: *Własność a dobra kultury*, pod red. G. Czubek, P. Kosiewskiego, Warszawa [Fundacja im. Stefana Batorego , Wydawnictwi TRIO] 2006, s. 57-69, dyskusja s.71-83.

DLACZEGO MUZEA NIE UDOSTĘPNIAJĄ ZBIORÓW ON-LINE POZA WŁASNYMI STRONAMI INTERNETOWYMI?

II. Przeszkody PSYCHOLOGICZNE

1. Brak jasnych regulacji prawnych budzi wśród kuratorów i dyrektorów muzeów obawę o odpowiedzialność administracyjną i karną za nieuprawnione udostępnienie dokumentacji zbiorów.
2. Pewna grupa opiekunów zbiorów w muzeach (kustosze, kuratorzy) stale obawia się utraty zbiorów w wyniku ich publicznego ujawnienia.
3. Pewna grupa opiekunów zbiorów w muzeach (zwłaszcza kościelnych) obawia się o bezpieczeństwo zbiorów w sytuacji szerokiego udostępnienia informacji o posiadaniu szczególnie cennych obiektów (stan zabezpieczeń muzeów nie zawsze jest zadowalający).
4. Artykułowana jest często obawa, że przekazanie zapisów cyfrowych innej osobie prawnie (fundacji, firmie) oznacza utratę kontroli nad ich wykorzystaniem.

DLACZEGO MUZEA NIE UDOSTĘPNIAJĄ ZBIORÓW ON-LINE POZA WŁASNYMI STRONAMI INTERNETOWYMI?

III. PRZESZKODY FINANSOWE

1. Obawa przed koniecznością zakupu praw majątkowych do posiadanych zbiorów lub w niektórych przypadkach do ich istniejącej dokumentacji (np. zbiory fotografii historycznej przedstawiającej muzealia przed 1989 r. a chronionej prawami autorskimi).
2. Koszty obsługi prawnej i koszty badań proweniencyjnych (często związanych z badaniami archiwalnymi poza muzeum lub poza Polską).
3. Koszty związane z samym procesem digitalizacji, przechowywaniem zapisów cyfrowych, ich aktualizacją i konserwacją.
4. Obawa o utratę przychodów z tytułu udzielania licencji na wykorzystanie dokumentacji cyfrowej do różnych celów (naukowych, edukacyjnych, reklamowych).
5. Konieczność finansowania badań i aktualizacji wiedzy o obiektach (publikowane dzieła sztuki są często na nowo atrybuowane lub datowane w wyniku konfrontacji z innymi publikowanymi obiektami.)

DLACZEGO MUZEA NIE UDOSTĘPNIAJĄ ZBIORÓW ON-LINE POZA WŁASNYMI STRONAMI INTERNETOWYMI?

III. PRZESZKODY TECHNICZNE I ORGANIZACYJNE

1. Przestarzałe zapisy cyfrowe niewystarczającej jakości lub tracące jakość (brak regulacji określających zasady przenoszenia zapisów)
2. Brak systemu kontrolującego właściwość przypisanej do pliku informacji (opis, meta dane).
3. Przestarzały sprzęt i oprogramowanie.
4. Brak odpowiednio wykształconego personelu.
5. Brak systemu nadzoru nad stanem zapisów.

JAK OCENIĆ OBECNĄ SYTUACJĘ?

Proces digitalizacji (wizualizacja zbiorów + opis + meta dane) prowadzony jest w 2012 roku zapewne w ok. 70% muzeów.

Nie ma danych statystycznych dotyczących digitalizacji (GUS ich nie gromadzi)

Wniosek

Sytuacja ta wymusza jako etap wstępny przeprowadzenie ankiety diagnostycznej gotowość muzeów do przystąpienia do Europeany.

Propozycja

Opracowanie informatora i ankiety, rozesłanie do 1038 muzeów zarejestrowanych w wydany w 2011 Almanachu (*1000 muzeów w Polsce*)

Współpraca z Fundacją EUROPEANA: Przygotowanie informatora i ankiety skierowanej do muzeów

1. **INFORMATOR** zawierający jasny opis czym jest i jaką rolę pełni Fundacja Europeana, przez kogo jest finansowana i jakie są jej prawne zasady działania.
 - a. Publikacja zbiorów i zasobów w Europeanie traktowana jako promocja instytucji muzealnych. Zwłaszcza istotna dla muzeów mniejszych, które nie mają środków finansowych na auto promocję. Wskazanie korzyści dla muzeów prywatnych.
 - b. Przystępne w treści i formie określenie trybu współpracy, w tym oprogramowania, opisu danych, zakresu wykorzystania.
 - c. Określenie zasad działania na gruncie polskich przepisów prawa autorskiego.

2. **ANKIETA** Przeprowadzona ankieta powinna zawierać
- a. Określenie liczebności zbiorów
 - b. Określenie liczebności zbiorów i zasobów zdigitalizowanych
 - c. Określenie liczebności zbiorów i zasobów zdigitalizowanych, do których muzeum ma prawa własnościowe i prawa majątkowe.
 - d. Określenie liczebności zbiorów i zasobów zdigitalizowanych, które muzeum chce publikować w Europeanie
 - e. Określenie (wypunktowanie) istniejących problemów (prawnych, psychologicznych, technicznych, finansowych) utrudniających publikację zbiorów w Europeanie.